

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Буховець Божени Олегівни

«Теоретико-методологічні засади профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів з порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження посилюється сучасними соціальними, медичними та освітніми вимогами до реалізації інклюзивної практики в системі загальної середньої освіти. Особливо гостро це стосується учнів з обмеженими можливостями здоров'я, зокрема з порушеннями зору, які потребують особливого підходу до фізичного розвитку та оздоровлення.

Сучасна система фізичного виховання має не лише формувати рухові навички, а й сприяти загальному фізичному розвитку, корекції відхилень у стані здоров'я, формуванню мотивації до самостійної фізичної активності, а також соціалізації дітей з особливими потребами. У цьому контексті значення профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання важко переоцінити, особливо для школярів з порушенням зору, які через обмежену рухову активність та специфічні особливості психофізіологічного розвитку часто потрапляють у групу ризику щодо розвитку вторинних захворювань та порушень опорно-рухового апарату, координації, просторової орієнтації тощо.

Навчально-реабілітаційні центри виступають важливим осередком комплексної педагогічної та медичної допомоги, де може бути реалізована ефективна модель фізичного виховання, орієнтована на оздоровлення та соціалізацію дітей з особливими потребами. Разом з тим, наразі бракує науково обґрунтованих теоретико-методологічних засад, які могли б забезпечити цілісний підхід до проектування, реалізації та оцінки профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання в таких умовах.

Існуючі програми фізичного виховання для школярів з порушеннями зору часто не враховують повноцінно їхніх особливостей, недостатньо інтегровані з реабілітаційними завданнями та не мають чіткої профілактичної спрямованості. Це свідчить про необхідність розробки нових, науково обґрунтованих моделей фізичного виховання, адаптованих до конкретних умов навчально-реабілітаційних центрів.

Отже, обрана тема є актуальною, має наукове та практичне значення, відповідає сучасним вимогам до реалізації права дітей з особливими потребами на доступну, ефективну та безпечну систему фізичного виховання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Робота виконана відповідно до Плану НДР ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» на 2019–2023 рр. «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до професійної діяльності з різними групами населення», номер державної реєстрації 0119U002020, і на 2024–2028 рр. «Сучасні інноваційні підходи до організації фізкультурно-спортивної діяльності», номер державної реєстрації 0124U000218, а також згідно з планом НДР НУФВСУ на 2021–2025 рр. «Теоретико-методичні основи біомеханічних технологій у фізичному вихованні, спорті, реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини», номер державної реєстрації 0121U107944. Автор є співвиконавцем тем.

Слід відзначити **наукову новизну роботи**: *вперше* розроблено та теоретично обґрунтовано концепцію профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору, яка ґрунтується на комплексному врахуванні соціально-педагогічних, особистісних і біологічних передумов розвитку учнів цієї категорії. Концепція передбачає інтеграцію теоретичного та практичного складників: теоретичний складник базується на взаємодоповнюючому використанні системного, концептуального, технологічного, комплексного, індивідуального, мультидисциплінарного та особистісно-орієнтованого підходів, що дає змогу сформувати цілісну методологічну основу профілактично-оздоровчих технологій; практичний складник реалізується через розробку диференційованих оздоровчих програм, адаптованих рухових режимів і спеціально підібраних засобів фізичного виховання, які сприяють підвищенню рівня фізичної та психоемоційної адаптації школярів із порушенням зору до освітнього процесу;

угерше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору, що враховує специфічні особливості їхнього розвитку та рівня рухових можливостей. Запропонований комплекс включає: диференційовані форми організації фізичного виховання, що поєднують традиційні та інноваційні підходи до корекції рухових порушень та удосконалення просторової орієнтації; адаптивні засоби та методи оздоровчої діяльності, орієнтовані на розвиток сенсомоторної координації, оптимізацію м'язового тону та підвищення рівня фізичної підготовленості; обґрунтовані педагогічні умови ефективної реалізації профілактично-оздоровчих технологій, що забезпечують підвищення якості фізичного виховання шляхом персоніфікованого підходу до формування рухових навичок у школярів із порушенням зору; адаптацію профілактично-оздоровчих технологій до умов НРЦ, що передбачає узгодження змісту фізичного виховання з індивідуальними потребами школярів, забезпечення мультидисциплінарного супроводу та створення оптимального освітньо-реабілітаційного середовища;

уперше проведено науково обґрунтовану диференціацію засобів методик Фельденкрайза та Пілатесу для школярів із порушенням зору відповідно до спеціальних медичних підгруп А та Б, визначено особливості застосування кожного з підходів з урахуванням рівня функціональних порушень, моторного потенціалу та потреб учнів, обґрунтовано механізми впливу відповідних вправ на просторово-рухову координацію, пропріоцепцію та розвиток фізичних якостей школярів залежно від належності до певної медичної підгрупи, експериментально доведено ефективність диференційованого використання даних технологій для оптимізації процесу фізичного виховання та підвищення рівня рухової активності школярів із порушенням зору;

уперше, зважаючи на результати виконаного факторного аналізу, диференційовано фізичні навантаження, встановлено співвідношення фізичних вправ у процесі урочних і позаурочних занять із фізичного виховання, спрямованих на підвищення рівня стану моторики школярів із порушенням зору;

набули подальшого розвитку знання про особливості використання педагогічного контролю в діагностуванні стану моторики школярів із порушенням зору в процесі фізичного виховання;

розширено та доповнено результати досліджень, присвячених вивченню фізичного розвитку й фізичної підготовленості та наявності відхилень у поставі школярів 10–13 років із порушенням зору в процесі фізичного виховання;

розширено та доповнено на підставі теоретичного аналізу й узагальнення наукових даних, передової педагогічної практики, висновків власних експериментальних пошуків дані про профілактично-оздоровчі заходи фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах НРЦ.

Ступінь обґрунтованості результатів дослідження підтверджується науковою аргументацією теоретичних положень, логічною послідовністю проведення дослідження та аналізу отриманих даних, глибоким аналізом проблематики профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів з порушенням зору.

Наукові публікації автора, присвячені окремим аспектам дослідження, свідчать не лише про його наукову валідність, але й практичну значущість для професійної спільноти. Це підкреслює вагомий внесок Б.О. Буховець у розвиток спеціальності 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення (017 – Фізична культура і спорт).

Достовірність наукових положень забезпечено тривалістю дослідження (2019–2024 рр.), яке реалізовувалося в чотири етапи. Використання адекватних методів планування, проведення дослідження та статистичної обробки отриманих даних дозволило досягти високої точності результатів і об'єктивності висновків.

Методологічна основа дослідження була чітко узгоджена з метою, об'єктом і предметом роботи, що забезпечило наукову строгість і практичну цінність отриманих результатів. Вибір конкретного аспекту дослідження

дав змогу чітко окреслити мету, завдання, об'єкт і предмет, а також зосередити увагу на ключових питаннях теми.

Висновки дослідження є об'єктивними, новими та актуальними, що підтверджує їх наукову достовірність. Таким чином, наукові положення дослідження можна вважати достатньо обґрунтованими та вірогідними. Впровадження комплексного методологічного підходу дозволило ефективно поєднати теоретичні та практичні аспекти, забезпечуючи всебічний аналіз досліджуваної проблеми.

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому і основних положень дисертації. Дисертація оформлена згідно чинних вимог Міністерства освіти і науки України, складається з анотацій, переліку умовних скорочень, вступу, шести розділів, висновків, списку використаної літератури, що містить 266 наукових джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 575 сторінок. Робота добре ілюстрована та містить оптимальну кількість графічної інформації та таблиць (105 таблиць та 44 рисунки), що в цілому не перевантажує основний текст, її складові тісно взаємопов'язані й ілюструють окремі важливі моменти проведеного дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано зв'язок роботи з науковими планами, темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, описано методологію та методи дослідження, наукову новизну дисертаційної роботи, особистий внесок здобувача у спільно опубліковані наукові праці, публікації за темою роботи, апробацію результатів дослідження, представлено практичну значущість дослідження, структуру та обсяг дисертаційної роботи. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використано.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади застосування профілактично-оздоровчих технологій у системі фізичного виховання школярів із порушенням зору**» автором дисертаційної роботи представлено ґрунтовний аналіз сучасного стану проблеми. Деталізовано медичну, психологічну та педагогічну характеристики школярів із порушенням зору, зокрема розглянуто найбільш поширені порушення зору, притаманні дітям шкільного віку. Проаналізовано особливості фізичного розвитку та фізичної підготовленості школярів із порушенням зору на сучасному етапі. Описано методичні особливості організації процесу фізичного виховання школярів із порушенням зору. Проведено аналіз сучасних підходів та профілактично-оздоровчих технологій, які використовуються у процесі фізичного виховання школярів із порушенням зору. Узагальнення наукових даних фахової літератури із проблем, дотичних до теми пропонованого дослідження, слугує підставою для констатації того, що забезпечення нормального функціонування різних систем організму школярів із порушенням зору вимагає належної активізації їхньої моторики. За підсумками огляду літературних джерел автор приходить до висновку про необхідність упровадження сучасних

підходів у процес фізичного виховання школярів із порушенням зору незалежно від форми його організації.

У розділі 2 **«Методи і організація дослідження»** автором описано методологічну основу представленого наукового дослідження, було визначено комплекс методів для отримання інформації, як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях. Описано методи дослідження (теоретичні, контент-аналіз та емпіричні) і специфіку їх застосування та надано опис організації дослідження. У констатувальному та послідовно-перетворювальному експериментах було застосовано відповідні методи математичної статистики.. Наукове дослідження реалізовано з дотриманням основних положень «Правил етичних принципів проведення наукових досліджень за участю людини», затверджених Гельсінською декларацією (1964–2013 рр.).

Вибір адекватних методів дослідження, їх потужне представництво обумовлюють якість дисертаційного матеріалу.

Розділ 3 **«Особливості стану моторики школярів 10-13 років із порушенням зору»** представляє результати емпіричного дослідження. Описано особливості фізичного розвитку та стану фізичної підготовленості школярів 10-13 років із порушенням зору. Визначено, що показники фізичного розвитку більшості школярів 10-13 років із порушенням зору характеризуються певним перевищенням маси тіла, довжини тіла й окружності грудної клітки, помірною екскурсією між вдихом та видихом. Більшість школярів 10 років із порушенням зору характеризувалися низьким розвитком м'язової сили, витривалості та гнучкості, достатнім рівнем швидкості та спритності; у 11 років – низьким рівнем швидкості та сили, достатньою або задовільною витривалістю, задовільною гнучкістю; у 12 та 13 років показники швидкості, сили, витривалості та гнучкості відповідають статеві-віковій нормі або вважаються задовільними.

Розділ 4 **«Теоретико-методичні засади проєктування концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру»** включає передумови проєктування концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру (вивчення та аналіз рівня агресивності та аналіз результатів вивчення медичних карток школярів 10–13 років із порушенням зору, аналіз результатів анкетування школярів 11 та 12 років із порушенням зору), концептуальні основи профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру (принципи та умови реалізації концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру), обґрунтування та розроблення фізкультурно-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору умовах навчально-реабілітаційного центру, диференційовану програму формування моторики школярів 11 та 12 років із порушенням зору в процесі фізичного виховання

в умовах навчально-реабілітаційного центру (складники диференційованої програми).

У п'ятому розділі **«Оцінка ефективності концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру»** наведено результати змін у показниках фізичного розвитку, фізичної підготовленості протягом реалізації концепції профілактично-оздоровчої технології фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру, змін у стані фізичного розвитку, фізичної підготовленості та функціонального стану рівноваги школярів 11 років із порушенням зору протягом експерименту, змін у стані фізичного розвитку, фізичної підготовленості та функціонального стану рівноваги школярів 12 років із порушенням зору протягом експерименту, змін у параметрах стану постави учасників експерименту, узагальнення відомостей про ефективність концепції профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру.

Шостий розділ **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** присвячено зіставленню, порівняльному аналізу, а також узагальненню результатів і висновків власного наукового пошуку та відповідних даних із досліджень значної когорти інших фахівців, виокремлено дискусійні питання.

Висновки структурно повністю відповідають завданням дослідження та змісту основного тексту роботи, є логічними, доречними, відбивають основні результати дослідження та слугують переконливим підґрунтям для констатації ефективності реалізації й упровадження розробленої авторської концепції.

Список використаної літератури містить 266 наукових джерел, з них 100 англomовних.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 29 наукових праць, із яких: 18 публікацій у фахових виданнях України, 6 – у фахових виданнях України, проіндексованих у базі даних Scopus, 4 – апробаційного характеру й 1 публікація додатково відображає результати дослідження.

У додатках відображений список публікацій здобувача за темою дисертації, відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження, акти впровадження результатів наукового дослідження, табличний та текстовий матеріал,.

Дисертаційне дослідження Божени Олегівни Буховець написане сучасною українською мовою, науковим стилем із адекватним застосуванням термінів і понять. Робота є цілісною, характеризується тематичною повнотою та розкриттям головної наукової мети автора, а подані науково-практичні положення логічно викладені та достатньо обґрунтовані.

Наведені ідеї, розробки та критичний аналіз наукових поглядів, що належать співавторам або іншим авторам, мають посилання на відповідні джерела.

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту та оформлення дисертації. Позитивно оцінюючи загалом дисертаційну роботу, слід зазначити, що вона не позбавлена окремих недоліків, які мають різний ступінь принциповості. Слід звернути увагу на зауваження й окремі моменти в роботі, які вимагають уточнення:

1. Описуючи підрозділ 1.4 «Аналіз сучасних підходів та профілактично-оздоровчих технологій, які використовуються у процесі фізичного виховання школярів із порушенням зору» автору необхідно було приділити увагу методу кінезіотейпування, що у подальшому був використаний в запропонованій диференційованій програмі формування моторики школярів 11 та 12 років із порушенням зору в процесі фізичного виховання в умовах навчально-реабілітаційного центру.

2. Варто детальніше було здійснити порівняльний аналіз сучасних профілактично-оздоровчих технологій, які використовуються у процесі фізичного виховання школярів із порушенням зору, крізь призму їх ефективності щодо формування моторики.

3. Розділ 3 дисертаційної роботи перенасичений таблицями та рисунками, що суттєво не впливають на хід дослідження, а лише підтверджують загально прийняті норми та твердження щодо стану фізичного розвитку та фізичної підготовленості школярів із порушенням зору.

4. У представленій диференційованій програмі формування моторики школярів 11 та 12 років із порушенням зору в процесі фізичного виховання в умовах навчально-реабілітаційного центру Ви застосовуєте фізичні вправи за системою Пілатесу, обґрунтуйте будь ласка вибір саме даного підходу. Вами також було запропоновано застосування методу кінезіотейпування, поясніть будь ласка, чи відбувалась диференціація зон тейпування відповідно до спеціальної медичної підгрупи, якщо так, то яким чином?

5. Які завдання були у варіативного модулю «Алтимат-фризбі», як складової навчальної програми предмету «Фізична культура» на уроках фізичної культури зі школярами з порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру?

6. Оскільки, школярі у навчально-реабілітаційному центрі окрім освіти отримують ще і реабілітаційну допомогу, чи були в період проведення дослідження школярі долучені до реабілітаційного процесу?

7. Впровадження профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів із порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру є цінним внеском автора в освітній процес України, як практичної наробки, тому автору варто у подальшому акцентувати свою увагу на впровадження результатів дослідження в навчально-реабілітаційні центри інших областей України.

8. У дисертації зустрічаються мовленнєві і стилістичні огріхи.

Проте, висловлені зауваження та недоліки принципово не впливають на теоретико-практичне значення отриманих результатів і загальну позитивну оцінку.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам.

Дисертаційна робота Буховець Б.О. «Теоретико-методологічні засади профілактично-оздоровчих технологій фізичного виховання школярів з порушенням зору в умовах навчально-реабілітаційного центру» є самостійним завершеним науковим дослідженням, має важливе фундаментальне та прикладне значення, яке за актуальністю вирішених завдань, обсягом проведених досліджень, якістю, новизною і достовірністю отриманих результатів, обґрунтованістю висновків відповідає вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України від 17.11.2021 р. за №1197 (зі змінами), а її автор, Божена Олегівна Буховець, заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор,
директор навчально-наукового
інституту охорони здоров'я
Національного університету водного
господарства та природокористування

І.М. ГРИГУС

О.Р.У.а